

การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๒

“พุทธนวัตกรรมกับการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน ยุค NEW NORMAL”

บทความวิจัย

และบทความวิชาการ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการ
Conference Proceedings

การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๒ MCU Phrae Congress II
เรื่อง

“พุทธนวัตกรรมกับการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนยุค New Normal”

“Buddhist Innovation and Sustainable Social
Development in New Normal”

๓ - ๕ มิถุนายน ๒๕๖๕

ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
พิมพ์เผยแพร่

- ที่ปรึกษา** : พระธรรมวชิรบัณฑิต,ศ.ดร. พระเทพปวรเมธี,รศ.ดร.
พระเทพเวที,รศ.ดร. พระสุธีรัตนบัณฑิต,รศ.ดร.
รศ.ดร.โกนิจฐ์ ศรีทอง นายสุชม กัญญา
- บรรณาธิการ** : พระราชเชมภากร,รศ.ดร.
พิมพ์ครั้งแรก : มิถุนายน ๒๕๖๕
- จำนวนพิมพ์** : เนื่องในงานโครงการประชุมวิชาการระดับชาติ
ครั้งที่ ๒ MCU Phrae Congress II เรื่อง “พุทธนวัตกรรมกับการพัฒนา
สังคมอย่างยั่งยืนยุค New Normal”
“Buddhist Innovation and Sustainable Social Development
in New Normal”
วันที่ ๓ - ๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๕
- จัดรูปเล่ม** : พระมหาสิทธิชัย ขยสิทธิ์,ดร. พระอธิการศักดิ์ดา ธนทโย,ดร.
พระมหาสุติพงษ์ วรพลสี นายธีรวัฒน์ จันทร์จำรัส
นางสาวรพีรัตน์ รัตนรงค์ นางสรวิษวรรณ สวัสดิ์
- จัดพิมพ์โดย** : คณะกรรมการฝ่ายวิชาการ โครงการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๒
MCU Phrae Congress II เรื่อง “พุทธนวัตกรรมกับการพัฒนาสังคมอย่าง
ยั่งยืนยุค New Normal” มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตแพร่ ๑๑๑ หมู่ ๕ ตำบลแม่คำมี อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่
รหัสไปรษณีย์ ๕๔๐๐๐ หรือติดต่อสอบถาม โทร.๐๕๔-๖๔๖๕๘๕
- ตรวจทาน** : พระครูโลกณภิกขิตบัณฑิต,มศ.ดร. รศ.สุนทรทิพย์ ภาควิระพงศ์
ดร.ธาดา เจริญยุค
- ออกแบบปก** : นายกริช อินเต็ม
- พิมพ์ครั้งที่ ๑** : จำนวน ๕๐๐ เล่ม
- พิมพ์ที่** : โรงพิมพ์ ไทยอุตสาหกรรมพิมพ์ ๑๖๔/๖ ถนนยันตรกิจโกศล ตำบลโนนเวียง
อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ๕๔๐๐๐ โทรศัพท์ ๐๕๔ - ๕๒๔๒๙๔

เรื่อง	หน้า
<p>การมีส่วนร่วมของนิสิตต่อการถ่ายทอดองค์ความรู้สืบมาชีพแก่เยาวชนและผู้สูงอายุ บ้านวังปึง จังหวัดแพร่ :</p> <p>THE PARTICIPATION OF THE STUDENTS TO THE TRANSMISSION OF KNOWLEDGE OF LIVELIHOOD TO THE YOUTH AND ELDERLY IN BAN WANGPUNG, PHRAE PROVINCE.</p> <p>อรอนงค์ วุฒศรี : Oranong Woomang</p>	420
<p>หลักสูตรฐานสมรรถนะห้องเรียนสายอาชีพทางออกของการศึกษาไทยที่ไม่สูญเปล่า :</p> <p>VOCATIONAL CLASSROOM COMPETENCY BASE COURSE THE SOLUTION OF THAI EDUCATION THAT IS NOT WASTED.</p> <p>ประไพวรรณ ละอิมทร์ : Prapaiwan La-iri</p>	433
<p>การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น :</p> <p>LEARNING MANAGEMENT FOR SOCIAL STUDIES, RELIGION AND CULTURE SUBJECT GROUPS AND THE DEVELOPMENT OF LOCAL CURRICULA.</p> <p>พระสมพงษ์ ณภูณีโก (ผ่านเจ้า) : Phra Sampong Natthiko (Thaongao)</p>	450
<p>พุทธวิธีการสอน : การสอนที่เปลี่ยนไปกับโลกที่เปลี่ยนแปลง :</p> <p>BUDDHIST TEACHING METHODS : CHANGING TEACHING WITH A CHANGING WORLD.</p> <p>พระพิทักษ์ อริยบุศโส (บุญทอง) : Phra Pitak Ariyaputto (boonthong)</p>	469
<p>สัมมาทิฐิเหตุทำให้เกิดความสงบสุขแห่งชีวิตและสังคมโลกปัจจุบันและอนาคต :</p> <p>RIGHT VIEW BRINGS PEACE OF LIFE AND SOCIETY IN THE PRESENT AND FUTURE WORLD.</p> <p>เจริญ มณีจักร, พระครูรัตนสุตนากรม, พระครูพิพิธจารุธรรม :</p> <p>Charoen Maneejak, Phrakru Ratanasutaporn, Phrakru Pitiphitcharuthorn</p>	486

สัมมาทิฐิเหตุทำให้เกิดความสงบสุข
แห่งชีวิตและสังคมโลกปัจจุบันและอนาคต
RIGHT VIEW BRINGS PEACE
OF LIFE AND SOCIETY IN THE PRESENT AND FUTURE WORLD

เจริญ ภูมิจักร, Charoen Maneekak
พระครูรัตนสุตาภรณ์, Phrakheu Ratana Sutaporn
พระครูพิพิธจารุธรรม, Phrakru Phiphitcharutham
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช
Mahachulalongkornrajavidyalaya University,
Buddha Chinnarat Buddhist College
E-mail : Charoen.magnou.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องสัมมาทิฐิทางพระพุทธศาสนาเป็นเรื่องการศึกษาชีวิตของตนเองซึ่งมีความสำคัญมากที่สุดถือว่าเป็นหัวใจของการศึกษาที่มีความสำคัญมีคุณค่าต่อชีวิตมนุษย์ในสังคมไทยและสังคมโลกปัจจุบันและอนาคต ซึ่งสัมมาทิฐิเป็นเหตุทำให้เกิดความสงบสุข ทุกชีวิตในสังคมควรให้ความสนใจในการแสวงหาองค์ความรู้และความเข้าใจให้พบความจริงเกี่ยวกับเรื่องสัมมาทิฐิซึ่งเป็นความเห็นชอบ ความเห็นถูกต้องพระเป็นความเห็นที่ตรงตามสภาวะจริง สมมุติสังขระ และจริงตามสภาวะธรรมปรมัตถ์สังขระและเป็นความเห็นที่เกิดประโยชน์สุขสงบต่อตนเองและส่วนรวม สัมมาทิฐิหมายถึง ความเห็นชอบเกี่ยวกับพระไตรปิฎก ปฏิบัติสมุปาบท อริสัจ 4 โนชันธ์ 5 ของตนเอง และสัมมาทิฐิหมายถึง รู้จริงรู้ชัดเกี่ยวกับเนื้อหา 16 เรื่อง คือ (1) ว่าด้วยอกุศลกรรมบถ 10 และกุศลกรรมบถ 10 (2) ว่าด้วยอาหาร (3) ว่าด้วยทุกข์อริยสัจ (4) ว่าด้วยชราและมรณะ (5) ว่าด้วยชาติ (6) ว่าด้วยภพ (7) ว่าด้วยอุปาทาน (8) ว่าด้วยสันหา (9) ว่าด้วยเวทนา (10) ว่าด้วยผัสสะ (11) ว่าด้วยอายตนะ 6 (12) ว่าด้วยนามรูป (13) ว่าด้วยวิญญาณ (14) ว่าด้วยสังขาร (15) ว่าด้วยธัมมา (16) ว่าด้วยอาสวะ สัมมาทิฐิแบ่งออกเป็น 2 ระดับคือ (1) ระดับโลกียะสัมมาทิฐิ คือ ความเห็นชอบหรือปัญญาหรือญาณที่ยังไม่ถึงมรรคญาณ หรือมรรคสมังคี (อริยมรรคมีองค์ 8 รวมเป็นหนึ่ง) ซึ่งเป็นสัมมาทิฐิ เป็นเหตุทำให้เกิดความสงบสุขแห่งชีวิตและสังคมโลกปัจจุบันและอนาคตได้ระดับชั่วคราวในชีวิตประจำวัน

(2) ระดับโลกยุคศตวรรษที่ ๒๑ คือ ความเห็นชอบหรือปัญญาหรือญาณที่ถึงมรรคญาณหรือสมรรคสมังคี (อริยมรรคมีองค์ 8 รวมเป็นหนึ่ง) เกิดขึ้นกับอริยมุคคละระดับโลกาบันขึ้นใหม่ซึ่งเป็นสัมมาทิฐิ ซึ่งเป็นเหตุทำให้เกิดความสงบสุขแห่งชีวิตและสังคมโลกปัจจุบันและอนาคต ได้ระดับสุขสงบที่พระนิพพานซึ่งเรียกว่าเป็นบรมสุขสงบอย่างยิ่ง

คำสำคัญ : สัมมาทิฐิ ความสงบ สังคมโลก

Abstract

The study of Buddhism is the study of one's own life which is of the greatest importance. It is considered the heart of education that is important and valuable to human life in Thai society and the present and future world society, which Right Views is the cause of peace. Every life in society should pay attention to the pursuit of knowledge and understanding to find the truth about Right View. The opinion is correct because it is an opinion that corresponds to the actual situation, and is true according to the supreme truth and is an opinion that is beneficial and peaceful to oneself and the public. Right view means consensus on the Three Characteristics, the Dependent Origination, the Four Noble Truths in the Five Aggregates of one's own, and Right View means knowing clearly about the contents of 16 topics: (1) concerning 10 unwholesome actions and 10 wholesome actions (2) concerning food (3) concerning all sufferings (4) concerning aging and death (5) concerning life (6) Concerning the world (7) Concerning prejudice (8) Concerning craving (9) Concerning feelings (10) Concerning contact (11) Concerning six senses (12) concerning name and form (13) Concerning consciousness (14) Concerning body (15) Concerning ignorance (16) Concerning canker. Right View is divided into two levels: (1) Worldly, which is the right view or wisdom or insight that has not yet reached the way (The Noble Eightfold Path is united as one), which is Righteousness. It is the cause of peace in life and society of the present and future world at a temporary level in everyday life. (2) Super mundane, which is

the view or wisdom or insight that reaches the way (The Noble Eightfold Path is one). It is the cause of peace in life and society of the present and future world attained a level of serenity at the level of Nirvana.

Keywords : Righteousness, peace, world society

บทนำ

การศึกษาเรื่องสัมมาทิฐิทางพระพุทธศาสนาเป็นเรื่องของการศึกษาชีวิตตนเองซึ่งมีความสำคัญมากที่สุดถือว่าเป็นหัวใจของการศึกษาการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าตรัสสอนถึงความจริงเลิศปิฎกปัจจุบันอนาคตเกี่ยวกับสัมมาทิฐิของชีวิตตนเองซึ่งเป็นธรรมชาติทรงสอนไว้ว่า ชีวิตมนุษย์เป็นอนัตตา ๆ แปลว่า ความไม่เป็นตัวเรา ไม่เป็นของเราอยู่นอกเหนือการบังคับบัญชาที่มีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์ในสังคมไทยและสังคมโลกปัจจุบันและอนาคต การศึกษาจุดหมายสูงสุดของชีวิตและสังคมเพื่อความสงบสุขหรือเพื่อความหลุดพ้นปัญหาในชีวิตประจำวัน หรือหลุดพ้นทุกข์โดยไม้อุปาทานใด ๆ ชั้นที่ 5 ของตนเอง การศึกษาคือการเรียนชีวิตตนเอง ธรรมคือชีวิตมนุษย์ ชีวิตมนุษย์คือธรรม หรือมนุษย์คือ ชั้นที่ 5 ประกอบไปด้วยธรรมฝ่ายกุศล ธรรมฝ่ายอกุศลและธรรมฝ่ายไม่ใช่กุศลและอกุศล ล้วนเป็นอนัตตาและไม่เที่ยง รูปชั้นที่ 5 เป็นอนัตตาและไม่เที่ยง เวทนาชั้นที่ 5 เป็นอนัตตาและไม่เที่ยง สัญญาชั้นที่ 5 เป็นอนัตตาและไม่เที่ยง สังขารชั้นที่ 5 เป็นอนัตตาและไม่เที่ยง วิญญาณชั้นที่ 5 เป็นอนัตตาและไม่เที่ยง การเรียนรู้เพื่อพัฒนาปัญญาบารมีแต่ละชีวิตที่แตกต่างกัน การเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาคือการศึกษาศึกษาหรือการเรียนรู้เกี่ยวกับรายละเอียดของกระบวนการทำงานของระบบชีวิตมนุษย์จนเกิดปัญญามีความเข้าใจว่า ระบบชีวิตมนุษย์นี้ทำงานอย่างไรและกิลเลสอาสวะในระบบชีวิตมนุษย์นั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร จึงสามารถดำเนินการดับกิเลสและกำจัดอาสวะได้อย่างสิ้นเชิงได้อย่างไร ตามคำสอนของพระพุทธเจ้าและนี่คือหัวใจการเรียนรู้พระพุทธศาสนาเพื่อการดับทุกข์ในชาติได้ในที่สุดในหลักการปฏิสังขตภาพคืออธิบายอย่างละเอียด ซอกหล้าวเป็นเบื้องต้นไว้ว่า สิ่งหนึ่ง ๆ เกิดดับก็เพราะมีเหตุปัจจัยต่าง ๆ ที่ต่อเนื่องกันอย่างเป็นระบบ ที่สลับซับซ้อนสรรพสิ่งและปรากฏการณ์ทั้งหลายในธรรมชาติจึงมีการดำรงอยู่อย่างเป็นระบบ ความเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งต่าง ๆ อย่างเป็นระบบนี้เอง ที่การขับเคลื่อนมนุษย์เรา ล้วนเกิดขึ้นตามเหตุปัจจัยที่เชื่อมโยงติดต่อกัน แลมนุษย์บางคนมีระดับความสนใจ หรือบางคนบางท่านระดับสติปัญญาที่มีข้อมูลอยู่อย่างจำกัด จึงเป็นเหตุไม่รู้ว่ที่ไปที่มาของเรื่องต่าง ๆ ทั้งหมดที่

เกิดขึ้นอย่างชัดเจน ได้มีนักวิทยาศาสตร์ให้ความสำคัญในการศึกษาเรื่องกระบวนการทำงานของจิตและชีวิตมนุษย์ป็นักวิทยาศาสตร์ ทรงวิลโนเบลชื่อว่า นางฟรานซิส อาร์โนลด์ (Frances Arnold) ได้กล่าวความจริงของธรรมชาติเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์ไว้ว่า ธรรมชาติอันวิจิตรนั้น ล้วนมีพื้นฐานเริ่มต้นจากกระบวนการธรรมชาติในแบบเรียบง่าย แล้วธรรมชาติจึงค่อย ๆ มีวิวัฒนาการและพัฒนาสู่ความจริงของความซับซ้อนของชีวิตขึ้นมาลำดับเป็นต้น สำหรับในการศึกษาพระพุทธรูปวิทยาศาสตร์นั้น เป็นการประยุกต์นำเอาความรู้ทางวิทยาศาสตร์ระบบสมัยใหม่มาทำการวิเคราะห์การทำงานของจิต เช่น สธิบายหลักปฏิจฺจนูปาทเมื่อได้พบหลักความจริงของชีวิตอย่างเป็นระบบได้ และพัฒนาให้เกิดปัญญารจนเห็นแจ้งตามความเป็นจริงและให้จิตหลุดพ้นจากความหลงผิดเรียกว่า การดับอวิชชา การดับตัณหา การดับอุปาทาน หรือเรียกกันว่า การดับกิเลสหรือการดับทุกข์ในชีวิตนั่นเอง¹

สำหรับการนำเสนอเผยแพร่หลักธรรมให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมให้เห็นคุณค่าเกี่ยวข้องกับเรื่องสัมมาทิฐิ ยุคปัจจุบันต้องให้ความสำคัญทางด้านเทคโนโลยีและ จะต้องอาศัยเทคโนโลยีซึ่งสอดคล้องและตรงกับกระทรวงศึกษาธิการที่เห็นความสำคัญของเทคโนโลยีที่กำหนดไว้ในแผนยุทธศาสตร์อาเซียนด้านการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ เสริมสร้างความรู้เข้าใจใฝ่รู้ภาษามุ่งพัฒนาสัมพันธรัฐพหุวัฒนธรรมอาเซียน พ.ศ.2558-2562 ซึ่งมีเป้าหมายให้คนไทยมีทักษะภาษาต่างประเทศ (ภาษาอังกฤษและภาษาอาเซียน) ที่สามารถสื่อสารได้และมีทักษะโดยเฉพาะการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเป็นต้น² และได้ให้ความสำคัญด้านเทคโนโลยีสอดคล้องตรงกับแผนการศึกษาแห่งชาติ 2560-2579 สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ระบุไว้ว่า สิ่งที่เป็นบริบทแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาการศึกษาของประเทศ ความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารแบบก้าวกระโดดที่ส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ภูมิภาคและของโลกพัฒนาสูงขึ้น³ และสอดคล้องเกี่ยวกับด้านเทคโนโลยีและด้านธรรมาภิบาลกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ.2560-2564 ซึ่งได้จัดทำบนพื้นฐานของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561-2580) ซึ่งเป็นแผนแม่บทหลักของการพัฒนาประเทศ และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable

¹ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554-2557, ราชบัณฑิตยสถาน, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2562), หน้า 32-33.

² พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554-2557, ราชบัณฑิตยสถาน, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทธนวันพรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2558), หน้า 23.

³ แผนการศึกษาแห่งชาติ 2560-2579 สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://backoffice.onec.go.th/uploaded/Outstand/2017-EdPlan60-79> [9 พฤษภาคม 2565]

Development Goals : SDGs) รวมทั้งการปรับโครงสร้างประเทศไทยไปสู่ประเทศไทย 4.0 ตลอดจนประเด็นการปฏิรูปประเทศ นอกจากนี้ได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาทุกภาคส่วนทั้งในระดับกลุ่มอาชีพ ระดับภาค และระดับประเทศในทุกขั้นตอนของแผนฯ อย่างกว้างขวางและต่อเนื่องเพื่อร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์ และทิศทางการพัฒนาประเทศ รวมทั้งร่วมกันการจัดทำรายละเอียดยุทธศาสตร์ของแผนฯ เพื่อมุ่งสู่ "ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน" ซึ่งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ.2560-2564 ระบุไว้ในส่วนที่ 4 ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ เช่น ยุทธศาสตร์ที่ 1 : การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ ยุทธศาสตร์ที่ 2 : การสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ยุทธศาสตร์ที่ 6 : การบริหารจัดการในภาครัฐ การป้องกันการทุจริตประทุष्टมิชอบ และธรรมาภิบาลในสังคมไทย ยุทธศาสตร์ที่ 8 : การพัฒนาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีวิจัย และนวัตกรรมเป็นต้น¹

การศึกษาหรือเรียนรู้ควงปัญญาซึ่งเป็นองค์ธรรมของสัมมาทิฐิของมนุษย์ อุปมาเป็นแสงสว่างและย่อมประเสริฐกว่าทรัพย์สินภายนอก ผู้มีปัญญาก็จริงย่อมมีแต่ความสุขความเจริญดี เพราะเขาประพาศิธิ จิตใจมีสติปัญญามีความรู้อจจริง จะคิดจะพูดจะทำก็ถูกต้องเหมาะสม ไปอยู่ที่ตรงไหนก็ไม่มีปัญหาเป็นที่รักของคนทั้งหลาย ทำงานสิ่งตนเองได้ ดำเนินชีวิตทางสังคมด้วยปัญญา มนุษย์เราต้องเรียนรู้ ตัวปัญญาหรือองค์ธรรมของสัมมาทิฐิแยกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

ปัญญาทางโลกหมายถึง ปัญญาที่ทำให้เกิดความรู้และความเข้าใจ ด้านทักษะความชำนาญ

มีความสามารถนำไปประกอบอาชีพสุจริต ซึ่งมีรายได้มาเลี้ยงชีพชอบโดยไม่ผิดกฎหมายและไม่ผิดศีลธรรม อาชีพการทำงาน เป็นที่มาของเงินรายได้เลี้ยงชีพชอบสุจริต หรือสอดคล้องกับหลักธรรมสัมมาอาชีพะในองค์มรรคแปด การศึกษามนุษย์เกิดมาจำต้องเรียนรู้ และทำความเข้าใจต่าง ๆ ทั้งหลายอย่างมีเหตุผล มีแผนพัฒนาชีวิต ให้มีคุณภาพดี อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต เป็นหน้าที่สำคัญและเป็นกิจกรรมของชีวิต ตามลักษณะรูปแบบการศึกษาในทางสังคมไทยสังคมโลกปัจจุบัน แต่พอสรุปได้แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ (1) การศึกษาในระบอบรูปแบบหมายถึงการเรียนการสอนในโรงเรียน และมหาวิทยาลัยต่าง ๆ (2) การศึกษานอกระบบรูปแบบ หรือการศึกษานอกโรงเรียน หมายถึง การศึกษาที่จัดขึ้นนอกเหนือไปจากกระบวนการเรียนการสอนในระบบโรงเรียน เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นได้เหมาะสม

¹ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ.2560-2564 ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561-2580) [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://plan.bur.ac.th/%E0%89%81-%E0%88%9C%97> [9 พฤษภาคม 2565]

ตลอดชีวิตสัมพันธ์กับความอยากรู้อยากเห็นของวัยเรียนและผู้สนใจทั้งหลายทั่วไป (3) การศึกษาไม่มีรูปแบบตายตัวตายตัว การศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเองและโดยอัตโนมัติ เรียนรู้ด้วยตนเองตามสนใจความสามารถ ความพร้อมและโอกาสในการศึกษาค้นคว้าคิด ค้นคว้าพัฒนาเป็นรายบุคคล เป็นการศึกษาเรียนรู้ความจริงสิ่งของและวัฒนธรรมโดยตรง จากพ่อแม่หรือสถาบันทางสังคม เรียนรู้แสวงหาความรู้ทักษะความรู้ที่ถ่ายทอดโดยตรงจากผู้อื่น เรียนรู้แสวงหาความรู้สิ่งมีชีวิตจากสิ่งต่าง ๆ และศึกษาเรียนรู้จากสิ่งอื่นและวัฒนธรรมทางอ้อม เป็นการเรียนรู้จากพฤติกรรมของผู้อื่นที่หลายปรากฏการณ์ทางสังคม สถานการณ์หรือจากประสบการณ์เรียนรู้เข้าใจโดยการสังเกตเปรียบเทียบ หรือศึกษาจากตนเองตลอดจนถึงการได้พบได้ฟังอย่างใกล้ชิด เป็นต้น หากปัญหาทางโลกเกิดขึ้นในจิตใจตนเองและสังคมก็จะส่งผลเป็นเหตุทำให้เกิดความสงบสุขแห่งชีวิตและสังคมโลกปัจจุบันและอนาคต เป็นต้น

2. ปัญหาทางธรรมชาติของความรู้โลกชีวิตตนเองที่ธรรมชาติปัญหาชีวิตหรือทางมนุษยสังคม และปัจจัยสังคมสภาพธรรมอื่น ๆ หรือเรียนรู้วิถีธรรมในจิตตนเองและนอกจิตตนเอง เพื่อเป็นหลักดำเนินชีวิตทางสังคม ครอบคลุมความเป็นอะไร คือการอะไร อะไรคือเป้าหมายชีวิตของตนเอง ผู้รู้ผู้ดี ผู้ทุกข์ยาก ผู้ถูกผิด ผู้ที่กลัวความผิด ผู้คนและโลก ผู้ว่าประโยชน์ของไม่ใช่ประโยชน์ ผู้เข้าใจถูกสิ่งอื่นแล้ว ผู้เข้าใจปัญหาโลกและชีวิตทางสังคม นำพาตนเองชีวิต เป็นคนดีที่ไม่มีความผิด ปัญหาทางธรรมแยกออกเป็น 2 ระดับได้แก่ (1) ระดับโลกิยะ (2) ระดับโลกุตระ การการศึกษาคิด การเรียนรู้ทุกสิ่งทุกอย่างได้ทั้งหมดเข้าใจตามความเป็นจริง ความหลักธรรมด้านสันตปาฏิ ในจิตตนเองและรู้จักเรียนรู้การวางปล่อยวางละคลายเลิกหรือรู้เกี่ยวกับการไม่ดูปากทานใด ๆ ซึ่งเป็นเหตุทำให้เกิดความสงบสุขแห่งชีวิตและสังคมโลกปัจจุบันและอนาคตได้โดยสิ้นเชิงแก่ศาสนาและวัฒนธรรม หรือได้ระดับสูงขึ้นไปพระนิพพานซึ่งในทางเป็นบรมสุขสมบูรณ์อย่างสิ้นเชิง หากปัญหาทางธรรมเกิดขึ้นในจิตใจตนเองและสังคมก็จะส่งผลเป็นเหตุให้เกิดความสงบสุขแห่งชีวิตและสังคมโลกปัจจุบันและอนาคตเป็นต้น

เนื้อหา

การศึกษาเรื่องสันตปาฏิทางพระพุทธศาสนาเป็นเรื่องของการศึกษาชีวิตตนเองซึ่งมีความสำคัญมากที่สุดถือว่าเป็นหัวใจของการศึกษาการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา สันตปาฏิหมายถึง ความเห็นชอบเกี่ยวกับความรู้จริง ความเห็นถูกต้องเพราะเป็นความเห็นที่ตรงตามสภาพจริง สมมุติสังขหหรือเรียกว่า ธรรมปัญญู และความจริงตามสภาพธรรมอื่น ๆ เรียกว่า ปรมัตถ์สังขหและเป็นความเห็นชอบที่วิเคราะห์โลกมีตัวตนของส่วนรวม หรือทางสังคมก็จะส่งผลให้ดำเนินชีวิตและสังคมไปในทางดี หากชีวิตและสังคมปราศสันตปาฏิ ก็จะเกิดปัญหาตามธรรมชาติ ไม่สามารถดำเนินไปได้ตลอด การดำเนินชีวิตไม่ราบรื่น ส่งผลให้เกิดเป็นปัญหา

สังคม เพราะชาวสหประชาชาติการดำเนินงานชีวิตที่ไร้จุดมุ่งหมายไม่รู้เรื่องสิ่งมาปฏิวัติ ชีวิตก็มีแค่
ปัญหาเกิดขึ้น ชีวิตมีแค่ความไร้สาระ ชีวิตมีแค่ความสิ้นเปลืองตลอดไป แต่ถ้าหากคนทั่วไปได้ใส่
ใจในเรื่องสิ่งมาปฏิวัติ ชีวิตมนุษย์บนสังคมไทยและสังคมโลกปัจจุบันและอนาคต ก็ไม่น่าเป็นห่วง
และไม่น่ากลัวมากนักเพราะส่วนใหญ่ทุกชีวิตในสังคมไม่ให้ความสนใจในการแสวงหา องค์ความรู้และ
ความเข้าใจเรื่องสิ่งมาปฏิวัติทั้ง 2 ระดับคือ (1) ระดับโลกเรื่องสิ่งมาปฏิวัติ หมายถึง ความเห็นชอบหรือ
ปัญหาหรือญาณ ที่ยังไม่ยึดบรรทัดฐานหรือบรรทัดวัด (เอ็ลเบรคตินองค์ 8 รวมเป็นหนึ่ง) ซึ่งเป็น
สิ่งมาปฏิวัติทางกฤษฎธรรมเป็นเหตุทำให้เกิดความสงบสุขแห่งชีวิตและสังคมโลกปัจจุบันและ
อนาคต ได้ระดับชีวิตการ ซึ่งเป็นสังคมแบบสาธารณส่วนใหญ่อุบัติร่วมกันเป็นความสุขแบบ
ชีวิตการ หรือสุขบ้างทุกข์บ้างเกิดขึ้นไม่หรือ สุขบ้างทุกข์บ้าง เป็นสิ่ง (2) ระดับโลกศตร
สิ่งมาปฏิวัติ หมายถึง ความเห็นชอบหรือปัญหาหรือญาณ ที่ยึดบรรทัดฐานหรือบรรทัดวัด
(เอ็ลเบรคตินองค์ 8 รวมเป็นหนึ่ง) เกิดขึ้นกับวิถีบุคคลระดับโลกาภิวัตน์ขึ้นไปซึ่งเป็นสิ่งมาปฏิวัติทาง
กฤษฎธรรม เหตุทำให้เกิดความสงบสุขแห่งชีวิตและสังคมโลกปัจจุบันและอนาคตได้ระดับขึ้น
แต่ขาดระดับวิถีบุคคลหรือสังคมวิถีบุคคล บุคคลที่ระดับสูงจะมีจำนวนน้อยมาก สืบมาได้จาก
การติดตามข่าวในศตวรรษปัจจุบันหรือศตวรรษ สิ่งมาปฏิวัติหมายถึง ความเห็นชอบ มีความรู้ มีความ
เข้าใจเกี่ยวกับพระไตรปิฎกสมัย ปฏิบัติตามพระ ๓ ข้อ ๔ ในชีวิตตนเอง หรือเรียกว่าขั้นที่ 5
ของตนเอง คือไปกล่าวถึงความหมายสิ่งมาปฏิวัติ แปลว่า ความเห็นชอบ ดังที่ปรากฏในสิ่งมาปฏิวัติ
ศตร สิ่งมาปฏิวัติ หมายถึง วิถีชีวิต วิถีคิด เกี่ยวกับแนวคิดสมัย ๑๕ เรื่องหรือการ แต่เรื่องเรื่องคือ ว่าด้วย
อภิสถกกรรมบถ 10 และกฤษถกรรมบถ 10 ว่าด้วยอาหาร ว่าด้วยสุขขวิสัยสัง ว่าด้วยธรรมและ
นรมณ ว่าด้วยชาติ ว่าด้วยภพ ว่าด้วยอุปาทาน ว่าด้วยคันถา ว่าด้วยเวทนา ว่าด้วยผัสสะ 11
ด้วยอายตนะ 6 ว่าด้วยนามรูป ว่าด้วยวิญญาณ ว่าด้วยสังขาร ว่าด้วยอริยชา ว่าด้วยอภิสถ
เป็นการสนทนาธรรมมีการถามตอบ ท่านพระสารีบุตรถามเองตอบเอง 1 เรื่อง อีก 15 เรื่อง
วิภาษทั้งหลายทั้งคำถาม พระสารีบุตรตอบคำถาม ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ระดับ ได้แก่ 1) ระดับโลก
ยะสิ่งมาปฏิวัติ คือ ความเห็นชอบหรือปัญหาหรือญาณ ที่ยังไม่ยึดบรรทัดฐานหรือบรรทัดวัด
(เอ็ลเบรคตินองค์ 8 รวมเป็นหนึ่ง) ซึ่งเป็น สิ่งมาปฏิวัติ (กฤษฎธรรม) เป็นเหตุทำให้เกิดความสงบสุข
แห่งชีวิตและสังคมโลกปัจจุบันและอนาคต ได้ระดับชีวิตการ เป็นสังคมแบบสาธารณส่วนใหญ่อุบัติ
อยู่ร่วมกัน 2) ระดับโลกศตรสิ่งมาปฏิวัติ คือ ความเห็นชอบหรือปัญหาหรือญาณ ที่ยึดบรรทัดฐาน
หรือบรรทัดวัด (เอ็ลเบรคตินองค์ 8 รวมเป็นหนึ่ง) เกิดขึ้นกับวิถีบุคคลระดับโลกาภิวัตน์ขึ้นไปซึ่ง
เป็นสิ่งมาปฏิวัติ (กฤษฎธรรม) เหตุทำให้เกิดความสงบสุขแห่งชีวิตและสังคมโลกปัจจุบันและ
อนาคต ได้ระดับขึ้นแต่ขาดระดับวิถีบุคคลคือ สังคมวิถีบุคคล บุคคลที่ระดับสูงจะมีจำนวนน้อย

มาก หากท่านผู้ใดปรารถนาเป็นผู้มีสัมมาทิฐิ ทั้ง 2 ระดับ ให้เริ่มปฏิบัติได้โดยการศึกษาเกี่ยวกับ
กัณฑ์ไตรปิฎกต้นมรรคสมัยและอรรถกถาวิไลสมากรรณฐาน ความรู้กับ จนเกิดมรรคญาณ ตลอด
กาลในจิตตนเอง ซึ่งมีพระนิพพานระดับโสดาบันขึ้นไปเป็นอารมณ์ โดยไม่ยึดคิดใด ๆ เป็น
บารงอย่างหรือไม่ยึดคิดทั้งหมด หลุดพ้นทุกอย่าง หรือไม่ยึดคิดรูปนามของตนเองและผู้อื่น
เกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้ จึงได้ชื่อว่าเป็นผู้มีสัมมาทิฐิที่ถูกต้อง * กล่าวถึงสัมมาทิฐิระดับโลกีย์และ
สัมมาทิฐิ คือ ความเห็นชอบ หรือ คำปัญญาหรือญาณ ที่ยังไม่ถึงมรรคญาณ หรือมรรคสมัย
(อริยมรรคมีองค์ 8 รวมเป็นหนึ่ง) ซึ่งเป็นสัมมาทิฐิต่างฝ่ายกุศลธรรม เหตุทำให้เกิดความ
สงบสุขแห่งชีวิตและสังคมโลกปัจจุบันและอนาคตได้ระดับชั่วคราว ซึ่งเป็นสังคมแบบชาวจีนบ้าน
สวนใหญ่ที่อยู่ร่วมกับในโลกนี้เป็นผู้มีสัมมาทิฐิความเห็นถูกต้องตามกฎหมาย และถูกต้องตาม
ตามประเพณีต่าง ๆ เป็นต้น สักขและสังคมไทยสมัยต่าง ๆ สังคมไทย หมายถึงกลุ่มที่พูด
ภาษาไทยภาคเหนือส่วนเดียวกัน มีการกระทำต่อกันตามธรรมเนียม ประเพณีที่ยึดถือร่วมกันมา
และมีความรู้สึกผูกพันเป็นพวกที่ตรงหมู่คณะเดียวกัน มีความสัมพันธ์กันด้วยญาติมิตร ภายใต้
รัฐบาลเดียวกัน สังคมไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมสมัยใหม่ มีความเจริญทางด้านวัตถุ หรือความเจริญ
ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สังคมไทยสมัยโบราณในอดีต เป็นสังคมที่เปลี่ยนแปลงช้า
ปัจจุบันเป็นสังคมและสังคมได้นำเครื่องมือสื่อสารที่ทันสมัยมาใช้ในชีวิตประจำวัน ส่งผลด้านทำ
ให้เกิดคิดค้นสื่อสารกันได้สะดวกรวดเร็วกว่าอดีต การจัดระเบียบสังคมไทย ศาสนาเป็นบทบาท
สำคัญในการหล่อหลอมพฤติกรรมของผู้คนในสังคมให้กระทำความดีละเว้นความชั่วที่ปวง
และการชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นสื่อที่ดีมีความรู้ทาง
หลักธรรมนำหลักธรรมเป็นแนวในการดำเนินชีวิตร่วมกับอย่างมีความสุข หรือหลุดพ้นปัญหาใน
ชีวิตประจำ หรือพ้นสิ่งอันก่อให้เกิดการตาย สิ้นกรรม สิ้นมารทั้งหลาย เช่น สัมมาทิฐิ
จะส่งผลให้สังคมสมาชิกกลมกลืนกัน เป็นต้น (2) ระดับโลกุตระสัมมาทิฐิหมายถึง ความเห็นชอบ
หรือปัญญาหรือญาณ ที่ถึงมรรคญาณหรือมรรคสมัย (อริยมรรคมีองค์ 8 รวมเป็นหนึ่ง)
เกิดขึ้นกับอริยมุคคอรระดับโสดาบันขึ้นไปซึ่งเป็นสัมมาทิฐิต่างฝ่ายกุศลธรรม เหตุทำให้เกิดความสงบ
สุขแห่งชีวิตและสังคมโลกปัจจุบันและอนาคตได้ระดับขั้นเด็ดขาดระดับอริยมุคคตหรือสังคม
อริยมุคคต เป็นต้น

ความหมายสัมมาทิฐิ แปลว่า ความเห็นชอบ ดังที่ปรากฏในไพฑูริยา สัมมาทิฐิหมายถึง
ความเห็นชอบ ฐิติค ฐินังจันถั วะ เรื่องปฏิจจนูปบาท สังคัวธธานัง สมัยนั้นพระผู้มีพระภาคเจ้า
เมื่อแรกตรัสรู้ใหม่ ๆ ประทับอยู่ ณ ความสันโศภิณฑุภาณ โฉมณ้ำเนวัญชรา เขตตำบลจตุรเวลา
เสนานิคม หลังศรีอัญญา เสวยวิมุติสุข ซึ่งเป็นความสุขเกิดจากการหลุดพ้นจากอุปาทานกิเลส

* ม.ญ.(พท) 12/ 89/ 81.

ทรงจัดตั้ง 5 ของพระองค์เอง อุปมาเปรียบเทียบเหมือนกับการจัดงานฉลองการขับปญฺญาเอก
ความสำเร็จด้านการศึกษาขั้นสูงสุด รวมเป็นเวลา ๔9 วัน 7 สัปดาห์ ครั้นที่พระองค์มีพระภาคได้
ประทับนั่ง โดยนิตสังขารแล้ว ณ ที่นี้ ทรงมีจิตสมาธิโดยไม่ลุกขึ้นเลยตลอด 7 วัน ตลอดยามทั้ง
3 ราตรี ในสัปดาห์ที่ 1 พระองค์ทรงพิจารณาปฏิจจนูปาทกจนเกิดเป็นพลังอำนาจ ทั้งโดย
อนุโลมและปฏิโลม ตลอดปฐมยามแห่งราตรีว่า ปฏิจจนูปาทกกล่าวโดยอนุโลมคือ สายเกิด
เพราะอวิชชาเป็นปัจจัยสังขารจึงมี เพราะสังขารเป็นปัจจัยปญฺญาณจึงมี เพราะปญฺญาณเป็น
ปัจจัยนามรูปจึงมี เพราะนามรูปเป็นปัจจัยสฬายตนะจึงมี เพราะสฬายตนะเป็นปัจจัยผัสสะจึงมี
เพราะผัสสะเป็นปัจจัยเวทนาจึงมี เพราะเวทนาเป็นปัจจัยคันธาทจึงมี เพราะคันธาทเป็นปัจจัย
อุปาทานจึงมี เพราะอุปาทานเป็นปัจจัยภพจึงมี เพราะภพเป็นปัจจัยชาติจึงมี เพราะชาติเป็น
ปัจจัยชราตมณะ โสกะปริเทวะหุททะโหมนัส อุปายาสจึงมี กองทุกข์ทั้งมวลนี้ มีการเกิดขึ้นด้วย
อาการอย่างนี้ ส่วนปฏิจจนูปาทกกล่าวโดยปฏิโลมคือ สายดับ (สายดับคือความดับไปไม่เหลือ
ด้วยวิราคะคือ มรรคญาณ) เพราะอวิชชาดับสังขารจึงดับ เพราะสังขารดับ ปญฺญาณจึงดับ
เพราะปญฺญาณดับนามรูปจึงดับ เพราะนามรูปดับสฬายตนะจึงดับ เพราะสฬายตนะดับ ผัสสะจึง
ดับ เพราะผัสสะดับเวทนาจึงดับ เพราะเวทนาดับคันธาทจึงดับ เพราะคันธาทดับอุปาทานจึงดับ
เพราะอุปาทานดับภพจึงดับ เพราะภพดับชาติจึงดับ เพราะชาติดับชราตมณะโสกะปริเทวะ
หุททะโหมนัส อุปายาสจึงดับ กองทุกข์ทั้งมวลนี้มีการดับด้วยอาการอย่างนี้ เพราะอวิชชาดับไป
ไม่เหลือด้วยวิราคะ (ในที่นี้หมายถึง อภิยมรรคเมื่อครั้งที่ ๒) สังขารจึงดับเป็นต้น ถ้าดับนั้น พระผู้มี
พระภาคทราบเข้าถึงทรงรู้เนื้อความเรื่องมณเฑียรปฏิจจนูปาทก แปลว่า พิจารณาถ้วนดี โลใจ
โดยอวิชชา พิจารณาโดยแบบคณาธิปฏิจจนูปาทกคือ ธรรมที่อาศัยกันและกันแล้วจึงรวมทีเกิด
ร่วมกับให้เกิดขึ้น ทรงรู้แจ้งแล้ว พระองค์จึงประสงค์ดูทานนี้ในเวลานั้นว่า ทุทธอุทธานศาถาที่ 1
(ปฐมยามพิจารณาปฏิจจนูปาทกเกิดพลังอำนาจ) เมื่อใดและธรรมทั้งหลาย (ในที่นี้หมายถึง
โพธิปักขิยธรรม 37) ปราภวญฺญกพรากหมณฺ (หมายถึงพระพุทฺธองค์, พระชินาสภ, พระอรหันต์ผู้สิ้น
อาสวะแล้ว) ผู้มีความเพียรท้งอยู่ เมื่อนั้นความสงบดับทั้งปวงของพรากหมณฺนั้นย่อมดับไปเพราะผู้
ธรรมท้งองค์แห่งเหตุ (ในที่นี้หมายถึงผู้ธรรมคือผู้กองทุกข์ทั้งปวงมีสังขารเกิดขึ้นพร้อมที่ระอุวิธา
เกิดขึ้นมาธา เป็นต้น)

ถ้าดับนั้นพระองค์ทรงพระผู้มีพระภาคได้ทรงพิจารณาวิพทานจนเกิดพลังอำนาจ
พร้อมกับการพิจารณาปฏิจจนูปาทก ทั้งโดยอนุโลมและปฏิโลม คือเช่นปฐมยาม ตลอดวันนิมิตยาม
แห่งราตรีว่า ปฏิจจนูปาทกกล่าวโดยอนุโลมคือสายเกิด เพราะอวิชชาเป็นปัจจัยสังขารจึงมี
เพราะสังขารเป็นปัจจัยเป็นต้น ส่วนปฏิจจนูปาทกกล่าวโดยปฏิโลมคือ สายดับ (สายดับคือ
ความดับไปไม่เหลือด้วยวิราคะคือ มรรคญาณ) เพราะอวิชชาดับสังขารจึงดับเป็นต้น กองทุกข์
ทั้งมวลนี้มีการดับด้วยอาการอย่างนี้ เพราะอวิชชาดับไปไม่เหลือด้วยวิราคะ (ในที่นี้หมายถึง

อริยมรรคมีองค์ 8) สังขารจึงดับเป็นต้น พระองค์จึงเปล่งอุทานขึ้นในเวลานั้นว่า พุทธอุทธาน
ศาอาที 2 (มีขณินชานพิจารณาปิพทพาทเกิดพลสังอำนาจ) เมื่อใดแลธรรมทั้งหลาย (ในที่นี้
หมายถึง โทสิปิภิกขุธรรม 37) ปราภฏฏมกัพรหมณั (พระพุทธรองค์, พระชีวาสาท, พระอรหันต์, ผู้
สิ้นอาสวะแล้ว) ผู้มีความเพียรเพ่งอยู่ เมื่อนั้นความสงสัยทั้งปวงของพราหมณ์นั้นอ่อนสั้นไป
เพราะได้รู้ความสิ้นไปแห่งปัจจุปัจจัยทั้งหลาย

ลำดับนั้นลำดับนั้น จนพระผู้มีภาคเจ้าทรงพิจารณาบรรคเกิดพลสังอำนาจ พร้อมกับ
พระองค์ทรงพิจารณาปัจจุจณูปบาท ทั้งโดยอนุโลม และปฏิโลม คือเช่นปฐมภาษ คลลคปิณณ
ชานแห่งแรกที่ว่า ปฏิจจจณูปบาทกล่าวโดยอนุโลมคือสายเกิดกองทุกข์ทั้งหมดนี้ มีการเกิดขึ้น
ด้วยอาการอย่างนี้ เพราะอวิชชาเป็นปัจจุปัจจัย สังขารจึงมี เป็นต้น ปฏิจจจณูปบาทกล่าวโดย
ปฏิโลมคือ สายดับกองทุกข์ทั้งหมดนี้ มีอาการเกิดขึ้นด้วยอาการอย่างนี้เพราะอวิชชาดับไปไม่
เหลือด้วยวิราคะ (ในที่นี้หมายถึง อริยมรรคมีองค์ 8) สังขารจึงดับ เป็นต้น และพระองค์ทรง
เปล่งอุทานปัจจุณินชานว่า พุทธอุทธานศาอาที 3 (ปัจจุณินชานพิจารณาบรรคเกิดพลสังอำนาจ)
เมื่อใดแลธรรมทั้งหลาย (ในที่นี้หมายถึง โทสิปิภิกขุธรรม 37) ปราภฏฏมกัพรหมณั (พระพุทธรองค์,
พระชีวาสาท, พระอรหันต์, ผู้สิ้นอาสวะแล้ว) ผู้มีความเพียรเพ่งอยู่ เมื่อนั้นพราหมณ์ย่อมกำจิต
ตมารและเสนามาร (ในที่นี้หมายถึง กามตัณหา) จุลพระอาทิตย์อุทัยขึ้นสาดส่องห้องฟ้าให้สว่าง
ไสวฉะฉิน

กล่าวถึงความหมายสัมมาทิฐิ แปลว่า ความเห็นชอบ ดังที่ปรากฏในสัมมัจจกัมภวิคตชน
สูตร สัมมาทิฐิ หมายถึง ความเห็นชอบ รู้จริง รู้ชัด รู้แจ้งอันเกี่ยวกับ ไตรลักษณ์ ปฏิจจสมุปบาท
อริยสัจ 4 ในชั้นที่ 5 ของตนเอง เหตุการณ์ครั้งนั้นพระผู้มีพระภาคตรัสว่า ภิกษุทั้งหลายทถาคค
เป็นอรหันต์ศรีสุรู้เองโดยชอบ พวกเธอจงเฝ้าอยู่เฝ้าคอยฟัง เราได้บรรลุอมตธรรมแล้ว จะสั่งสอน
จนแสดงธรรม พวกเธอเมื่อปฏิบัติตามที่เราสั่งสอน ไม่นานนักก็จักทำให้แจ้งซึ่งประโยชน์อันยอดเยี่ยม
สืบเป็นที่สุดแห่งพรหมจรรย์ ที่เหล่ากุสุมบุตรที่ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิตโดยชอบ
คือการศึกษาปัญญาอันยิ่งเองเข้ามีอยู่ในปัจจุบันนี้แม้ที่ พระผู้มีพระภาคทรงสามารถให้ภิกษุ
ปัญจวัคคีย์อันยอมได้แล้ว หรือยอมเชื่อฟังตั้งใจตั้งใจอยู่ ครั้นนั้นแล พระผู้มีพระภาคสั่งกับ
ภิกษุปัญจวัคคีย์ว่า ที่สุด 2 อย่างนี้ บรรพชิตไม่พึงเสพ กล่าวคือ 1. กามสุขัลลิกานุโยคในกาม
ทั้งหลาย หมายถึงการหมกมุ่นด้วยกามสุขในกามทั้งหลาย เป็นธรรมอันทราม เป็นของชาวบ้าน
เป็นของปุถุชน ไม่ใช่ของพระอริยะ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ 2. ลิตตคิลณณานุโยค หมายถึงการ
ประกลบความลำบากคือสรีรอันแก่ตนเป็นทุกข์ ไม่ใช่ของพระอริยะ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์
ภิกษุทั้งหลาย มีขณินชานปฏิปทาไม่เลี้ยงเข้าใกล้ที่สุด 2 อย่างนั้น ตถาคคได้ศรีสุรู้แล้ว อันเป็น
ปฏิปทาที่ก่อให้เกิดปัญญากิจจุ ก่อให้เกิดญาณ เป็นไปเพื่อความสงบ เพื่อความรู้อิสง เพื่อความ

ศรีสุวิ เพื่อพระนิพพาน มีธณินาปฏิปทานั้นได้แก่ อริยมรรคมีองค์ 8 องค์มรรคแต่ละข้อก็มีนิมิตสังหารคือ สัมมาทิฐิ (ความเข้าใจชอบ) หมายถึง เห็นอริยสัจ 4 เห็นไตรลักษณ์ เห็นปฏิจจนรูปูปบาท สัมมาสังกัปปะ (คำที่ชอบ) หมายถึง ความนึกคิดในทางสะอาดปลอดจากภาวะ จากพยายาม จากการเบียดเบียน สัมมาวาจา (เจรจาชอบ) หมายถึง พูดคำสัตย์คือไม่พูดโกหก พูดไม่ส่อเสียด พูดคำอ่อนหวาน พูดสิ่งมีสาระ สัมมาภินยัตตะ (กระทำชอบ) หมายถึง ไม่เบียดเบียนชีวิตสัตว์ทั้งหลาย ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤติผิดในกามสัมมาอาชีวะ (อาชีพชอบ) หมายถึง เว้นมิจฉาชีพ ประกอบสัมมาอาชีพ สัมมาวาชานะ (ความพยายามชอบ) หมายถึงเพียรระวังความชั่วไม่ให้เกิดขึ้น เพียรกำจัดความที่เกิขึ้นแล้ว เพียรทำดีให้เกิดขึ้น เพียรรักษาความดีไว้ สัมมาละติ (ระลึกชอบ) หมายถึง พิจารณาเห็นภายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต และธรรมในธรรม สัมมาสมาธิ (ตั้งจิตมั่นชอบ) หมายถึงงาน 4 แต่ละข้อล้วนแต่สำคัญมาก ๆ

สัมมาทิฐิ หมายถึง เห็นแจ้งแล้ว รู้แจ้งอริยสัจจ 4 ได้แก่ 1. ทุกขอริยสัจ คือ แม้ความเกิด ก็เป็นทุกข์ แม้ความแก่ ก็เป็นทุกข์ แม้ความเจ็บ ก็เป็นทุกข์ แม้ความตายก็เป็นทุกข์ ความประสบกับสิ่งอื่นไม่เป็นทุกข์ก็เป็นทุกข์ ความพลัดพรากจากสิ่งอื่นเป็นทุกข์ก็เป็นทุกข์ ความไม่มีสิ่งอื่นปรารถนาก็เป็นทุกข์ กล่าวโดยย่อแล้ว อุปทานชั้นที่ 5 ก็เป็นทุกข์ 2. ทุกขสมุทฺทอริยสัจ คือ กายสังขห กวคฺคฆา วิกาเวคฺคฆา ทำให้เกิดอีก ประกอบด้วยความเพียรเพียรและความกำหนัด มีปกติให้อารมณ์นั้นๆ เป็นต้น ชื่อ 1กับชื่อ 2 เป็นเรื่อง โลกีย์ 3.ทุกขนิโรธอริยสัจ คือ ความดับสังขหาไม่เหลือด้วยวิราคะ ความสงบ ความสะอาดทั้ง ความพ้น ความไม่อาศัยในสังขหา 4.ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ คือ มีธณินาปฏิปทานั้นแหละ ได้แก่ อริยมรรคมีองค์ 8 มีสัมมาทิฐิเป็นข้อแรก เป็นต้น ฉญาณทัสสนะเกิดขึ้นเวียน ไปในอริยสัจ 4 เหล่านี้ 3 รอบ 12 อภการ อย่างนี้ หากยังไม่หมดจดดี เราจึงยังไม่ถึงขั้นว่า เป็นผู้ศรีสุวิสัมมาสัมโพธิญาณอันยอดเยี่ยม ในโลก กับทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดา และมนุษย์ ครานั้น เมื่อได้รู้เห็นตามความเป็นจริง ของเราในอริยสัจจ 4 เหล่านี้ 3 รอบ 12 อภการ อย่างนี้ หากหมดจดดี เราจึงถึงขั้นได้ว่า เป็นผู้ศรีสุวิสัมมาสัมโพธิญาณอันยอดเยี่ยม ในโลก กับทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ ฉญาณทัสสนะเกิดขึ้นแก่เราว่า ความหลุดพ้นของเราไม่กำเริบ ขาดนี้ก็เป็นชาติสุดท้าย บัดนี้ภพใหม่เรามีอีก ดวงตาเห็นธรรม บรรลุธรรม ใครๆในโลกปฏิเสธไม่ได้ เพราะพระผู้มีพระภาคเป็นเจ้าของธรรมศรีสุวิมาโดยชอบ และเพราะธรรมจักรเป็นธรรมอันยอดเยี่ยม ธรรมจักรขุอันปราศจากมลทินได้เกิดแก่ท่านพระโคตมพุทธเจ้าสรุปได้ว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่ง มีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้ง มีความดับไปเป็นธรรมดา ครั้นนั้น พระผู้มีพระภาคทรงประกาศพระธรรมจักรให้ดับไปแล้ว ทวยเทพชาวสวรรค์ ตั้งแต่ชั้นแรกถึงชั้นที่ 6 ได้กระจ่ายข้าวทิพย์ศรีสุวิเสวยเท่านั้น เมื่อกล่าวประกาศได้กระจ่ายขึ้นไปถึง พรหมโลก ทั้งพื้นโลกธาตุ ดันสะเหือน

เคลื่อนสั้น ซึ่งแสงสว่างอันเจิดจ้า ขาช่วงขนาดมีได้ ก็ปรากฏในโลกมนุษย์ ครึ่งปีน ฟ่านพระอัญญาโกณฑัญญะได้สิ้นกรรมแล้ว บรรลุธรรมแล้ว ฐิติธรรมแล้ว พึงอยู่ธรรมแล้ว ขันสวนเสวยแล้ว ปราศจากความเคลือบใจ ถึงความแก่ชราแล้ว ไม่คิดเรื่องผู้อื่น ไม่คิดเผาศัย ผู้อื่นคอยแนะนำพร่ำสอนในคำสอนพระศาสดา^๕ พิกถำวามนี้เป็นแนวทางในการป้องกันและ การแก้ปัญหาชีวิตและสังคมปัจจุบันและอนาคตบนพื้นโลกธาตุ^๖ สันนาทิฏฐิ(กุศลธรรม) เป็น เหตุทำให้เกิดความสงบสุขแก่ชีวิตและสังคมโลกปัจจุบันและอนาคต^๗

กล่าวถึงความหมายสันนาทิฏฐิ ระบุว่า ความเห็นชอบ ดังที่ปรากฏในอนัตตลักขณสูตร สันนาทิฏฐิ หมายถึง ความเห็นชอบ ฐิติ ฐิติแล้ว เรื่องพระไตรปิฎกมี ตัวอย่าง เช่น รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ของเราจนเป็นอย่างไร รูปของเราอย่างไรเป็นอย่างไร เป็นไป ตามธรรมชาติไม่สามารถควบคุมได้เช่น ด้มีรูปของเราเหมือนวิอาหุมหาศาลตลอดกาล ไม่มีการ เปลี่ยนแปลงอะไรที่เช่นเป็นตลอดกาล บิ่กับปัญญาไม่ได้ เป็นสิ้น ถ้าสืบตามมา พระผู้มีพระภาค สวิสถามว่า ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอเข้าใจ หรือไม่อย่างไร รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เห็นไม่เห็น ภิกษุปัญจวัคคีย์ตอบว่า ไม่เห็นเพราะเหตุหนึ่ง พระเจ้าถามต่อ ก็ไม่ได้ไม่เห็น สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุข ภิกษุปัญจวัคคีย์ตอบว่า เป็นทุกข์เพราะเจ้าข้า พระเจ้าถามต่อ ก็ไม่ได้ไม่เห็น เป็นทุกข์ มีความแปรผันเป็นธรรมดา ควรหรือที่จะเห็นสิ่งนั้นว่า เป็นของเรา เราเป็นมัน มันเป็นสัตว์ของเรา ภิกษุปัญจวัคคีย์ตอบว่า เห็นไม่เพราะเหตุหนึ่ง พระพุทธเจ้าข้า พระเจ้าถามต่อว่า รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ อย่างไร อย่างไร ที่เป็นสัตว์ อนาคต และปัจจุบัน ภายในหริโสภาชนบท ภายนอกหริโสภาชนบท ไททหริโสภาชนบท ไททหริโสภาชนบท ที่หนละนิน เขตทั้งหลาย พึงเห็นด้วยปัญญาอันประกอบด้วยวิริยธำมณีว่า มันไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นมัน มันไม่ใช่สัตว์ของเรา ภิกษุปัญจวัคคีย์ทั้งหลาย อภิเสกภาณูได้สิ้น เห็นอยู่อย่างนี้ ธรรมะคือ พันธ์ ในรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เมื่อมีอย่างเช่นนี้แล้วเกิดกำหนด เพราะคล้าย กำหนด จึงยอมหลุดพ้นแล้ว ย่อมมีญาณว่า หลุดพ้นแล้ว อภิเสกภาณูพร้อมรู้ชัดว่า ขาสิ้นแล้ว พรหมจรรย์ได้สมบูรณ์แล้ว ก็ถึงการทำหน้าที่แล้ว ก็ถึงเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี ภิกษุ ปัญจวัคคีย์ก็มีความดีใจหลุดพ้นจากอำนาจที่ตนเคยเพราะไม่มีมัน ครั้นนั้นก็มีพระอรหันต์ใน โลก ๘ รูป (ภิกษุปัญจวัคคีย์ ๕ รวมพระสุทตถ์ เป็น ๘ รูป)^๘

^๕ วัณนปิฎก) 4/13-19/20-26.
^๖ วัณนปิฎก) 4/30-34/27-31.

สรุป

การศึกษาเรื่องสัมมาทิฐิทางพระพุทธศาสนาเป็นเรื่องการศึกษาชีวิตของชนและซึ่งมีความสำคัญมากที่สุดถือว่าเป็นหัวใจของการศึกษาที่มีความสำคัญมีคุณค่าต่อชีวิตมนุษย์ในสังคมไทยและสังคมโลกปัจจุบันและอนาคต ซึ่งสัมมาทิฐิเป็นเหตุทำให้เกิดความสงบสุข ทุกชีวิตในสังคมควรมีทัศนคติในการแสวงหาองค์ความรู้และความเข้าใจให้พบความจริงเกี่ยวกับเรื่องสัมมาทิฐิซึ่งเป็นความเห็นชอบ ความเห็นถูกต้องเพราะเป็นความเห็นที่ตรงตามสภาวะจริง สมมุติสังขละ และจริงตามสภาวะธรรมปรมัตถ์สังขละและเป็นความเห็นที่เกิดประโยชน์สุขสงบต่อตนเองและส่วนรวม สัมมาทิฐิหมายถึง ความเห็นชอบเกี่ยวกับพระไตรลักษณ์ ปฏิจจนูปบาท อริสัง 4 ในชั้น 5 ของคนละ และสัมมาทิฐิหมายถึง รู้จริงรู้ชัดเกี่ยวกับเมื่อหา 16 เรื่อง คือ (1) ว่าด้วยอกุศลกรรมบถ 10 และกุศลกรรมบถ 10 (2) ว่าด้วยอาหาร (3) ว่าด้วยทุกข์อริยสัง (4) ว่าด้วยชราและมรณะ (5) ว่าด้วยชาติ (6) ว่าด้วยภพ (7) ว่าด้วยอุปาทาน (8) ว่าด้วยกัมมहा (9) ว่าด้วยเวทนา (10) ว่าด้วยผัสสะ (11) ว่าด้วยอายตนะ 6 (12) ว่าด้วยนามรูป (13) ว่าด้วยวิญญาณ (14) ว่าด้วยสังขาร (15) ว่าด้วยอวิชชา (16) ว่าด้วยอาสวะ สัมมาทิฐิแบ่งออกเป็น 2 ระดับคือ (1) ระดับโลกิยะสัมมาทิฐิ คือ ความเห็นชอบหรือปัญญาหรือญาณที่ยังไม่ถึงบรรลุนิพพาน หรือมรรคสมัย (อริยมรรคมีองค์ 8 รวมเป็นหนึ่ง) ซึ่งเป็นสัมมาทิฐิ เป็นเหตุทำให้เกิดความสงบสุขแห่งชีวิตและสังคมโลกปัจจุบันและอนาคตได้ระดับชั่วคราวในชีวิตประจำวัน (2) ระดับโลกุตระสัมมาทิฐิ คือ ความเห็นชอบหรือปัญญาหรือญาณที่ถึงบรรลุนิพพานหรือมรรคสมัย (อริยมรรคมีองค์ 8 รวมเป็นหนึ่ง) เกิดขึ้นกับอริยบุคคลระดับโสดาบันขึ้นไปจึงเป็นสัมมาทิฐิ ซึ่งเป็นเหตุทำให้เกิดความสงบสุขแห่งชีวิตและสังคมโลกปัจจุบันและอนาคต ได้ระดับสุขสงบขึ้น พระนิพพานซึ่งเรียกว่าเป็นบรมสุขสงบอย่างยิ่ง

เอกสารอ้างอิง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.
แผนการศึกษาแห่งชาติ 2560-2579 สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ
(ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://backoffice.onec.go.th/uploaded/Outstand/2017-EdPlan60-79.pdf> [9 พฤษภาคม 2565]

- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ.2560-2564 ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี
(พ.ศ.2561-2580) [ออนไลน์] แหล่งที่มา : <http://plan.bnu.ac.th/%E0%B9%81%E0%88%9C%E0> [9 พฤษภาคม 2565]
- พระรุ่งเรือง ปรีโสโร คร. ระบบจิตในพระพุทธรูปศาสนา ศิลป์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร : หจก.ธรรมผลการพิมพ์, 2562.
- พลเอก สุรเชษฐ์ ชัยวงศ์และคณะ. แลนยูทธศาสตร์อาเซียนด้านการศึกษาของ
กรมส่งเสริมการค้า พ.ศ. 2558- 2562. กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้ง
แอนด์พับลิชชิ่ง, 2558.

